

Duinparelmoervlinder

Argynnis niobe

De duinparelmoervlinder is een zeldzame standvlinder die steeds zeldzamer wordt. Hij leeft bij droge schrale graslanden en vliegt in één generatie tussen midden juni en eind juli. De rups is lichter gekleurd dan die van de grote parelmoervlinder en heeft een roodbruine kop.



Nectarrijke plek voor de vlinders in de Amsterdamse Waterleidingduinen (NH).

A spot in the dunes with plenty of nectar for the adult butterflies (prov. of Noord-Holland)

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Antoon Kuhlmann, Beek-Ubbergen.

Levenscyclus en gedrag

De waardplanten van de duinparelmoervlinder zijn verschillende soorten viooltjes: in de duinen duinviooltje en hondsviooltje, in het binnenland vooral hondsviooltje. Vroeger leefde de soort in Zuid-Limburg op het zinkviooltje. Het vrouwtje zet de eitjes afzonderlijk af op afgestorven planten in de buurt van een plaats met veel waardplanten. Zij heeft een voorkeur voor meer open vegetaties met lagere planten dan het vrouwtje van de grote parelmoervlinder. De rupsen verschijnen in het voorjaar en zonnen regelmatig in de volle zon. (MOND. MED. SOGELER IN VAN DER PLOEG 2004).

Vanaf juni vliegen de vlinders. Ze voeden zich met verschil-

lende kruiden zoals slangenkruid, koninginnenkruid en akkerdistel. De dichtheid is vrij hoog, circa 8 tot 16 vlinders per ha. Mannetjes vinden de vrouwtjes overwegend door patrouillevluchten te houden. (DE JONGH 1988, TAX 1989, BINK 1992, VAN DER BERG 1996, VAN SWAAY 2003).

Vliegtijd en overwintering

De duinparelmoervlinder vliegt in één generatie tussen 11 juni en 31 juli. De uiterste vliegdata zijn 15 mei en 29 september. Hij overwintert als eitje, maar vliegt gemiddeld toch iets eerder dan de grote parelmoervlinder die als rups overwintert.

Leefgebied

De duinparelmoervlinder vliegt in de duinen in open duingraslanden en vochtige duinvalleien. In het binnenland vliegt deze soort bij open, droge, schrale graslanden en droge kruidenrijke heide. Zowel de graslanden als de heiden hebben soortenrijke vegetaties met een mozaïekstructuur en een geleidelijke overgang in hoogte en soortensamenstelling. In de droge, schrale open delen groeien de viooltjes, in de ruigere delen groeien de nectarplanten. Het leefgebied heeft gemiddeld een meer open structuur dan dat van de grote parelmoervlinder. Dit houdt vermoedelijk verband met de grotere warmtebehoefte van de duinparelmoervlinder, die in Nederland zijn areaalgrens bereikt.



Mobiliteit, verspreiding en trend

De duinparelmoervlinder is een mobiele soort, maar een minder krachtige vlieger dan de grote parelmoervlinder. Bij een merk- en terugvangonderzoek op de Hoge Veluwe zijn vlinders op acht kilometer van de merkplek teruggevangen. De gemiddelde afstand die een vlinder aflegt om voedsel te zoeken, is 500 meter. (VAN LIEROP 1984).

De duinparelmoervlinder komt voor van Frankrijk en Noord-Spanje tot Klein-Azië en van Midden-Scandinavië tot Portugal en Turkije. In tegenstelling tot Nederland is hij elders in Europa doorgaans zeldzamer dan de grote parelmoervlinder. In Nederland vloog hij aan het begin van de twintigste eeuw op een groot aantal plaatsen zowel in het binnenland als langs de hele kust. Vooral in de duinen ten noorden van Den Haag was de soort algemeen. In het binnenland vloog de vlinder onder meer op de Veluwe, de Utrechtse heuvelrug, in het IJsseldal, in Zuid-Limburg en in Salland. In de periode tussen 1900 en 1950 ging hij langzaam achteruit. Vanaf 1950 ging de achteruitgang sneller en

verdween hij van veel plaatsen in het binnenland. In de jaren tachtig verdween de vlinder uit de Zeeuwse en Zuid-Hollandse duinen en kwam hij in het binnenland alleen nog op de Veluwe voor. Nu is de duinparelmoervlinder een zeldzame standvlinder. Aan het einde van de vorige eeuw waren er dertig tot veertig populaties over, waarvan één op de Veluwe en de rest in de kustduinen. Inmiddels is de stand nog verder achteruitgegaan.

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat de aantallen de afgelopen vijf jaar zijn gehalveerd en dat die in 2004 nog slechts op 10% van het niveau van 1992 lagen. Uit dit meetnet blijkt dan ook een sterke afname. De duinparelmoervlinder gaat op dit moment sneller achteruit dan de grote parelmoervlinder. (GRONERT 1997, VELING 1999, VAN SWAAY & PLATE 2004).

Bescherming

De duinparelmoervlinder staat als 'bedreigd' op de Rode Lijst. Op Europese schaal is de duinparelmoervlinder niet bedreigd. Wel wordt uit 12 van de 34 landen waar de soort voorkomt een achteruitgang gemeld, en staat hij op de Vlaamse, Waalse en Duitse Rode Lijst. (VAN SWAAY & WARREN 1999).

De achteruitgang van deze soort heeft min of meer dezelfde oorzaken als die van de grote parelmoervlinder. Net als deze soort heeft de duinparelmoervlinder grote terreinen nodig met een mozaïek van zeer lage, open begroeiing en ruigten. De rups van de duinparelmoervlinder leeft in een meer open vegetatie dan die van de grote parelmoervlinder. Omdat juist deze graslanden dichtgroeien en verruigen, is dit waarschijnlijk de oorzaak dat deze soort sneller achteruitgaat dan de grote parelmoervlinder. Maar omdat hij van oudsher algemener was komt hij nog wel op meer plaatsen voor. De beschermingsmaatregelen die van toepassing zijn op de grote parelmoervlinder zijn ook geschikt voor de duinparelmoervlinder.

Toekomst

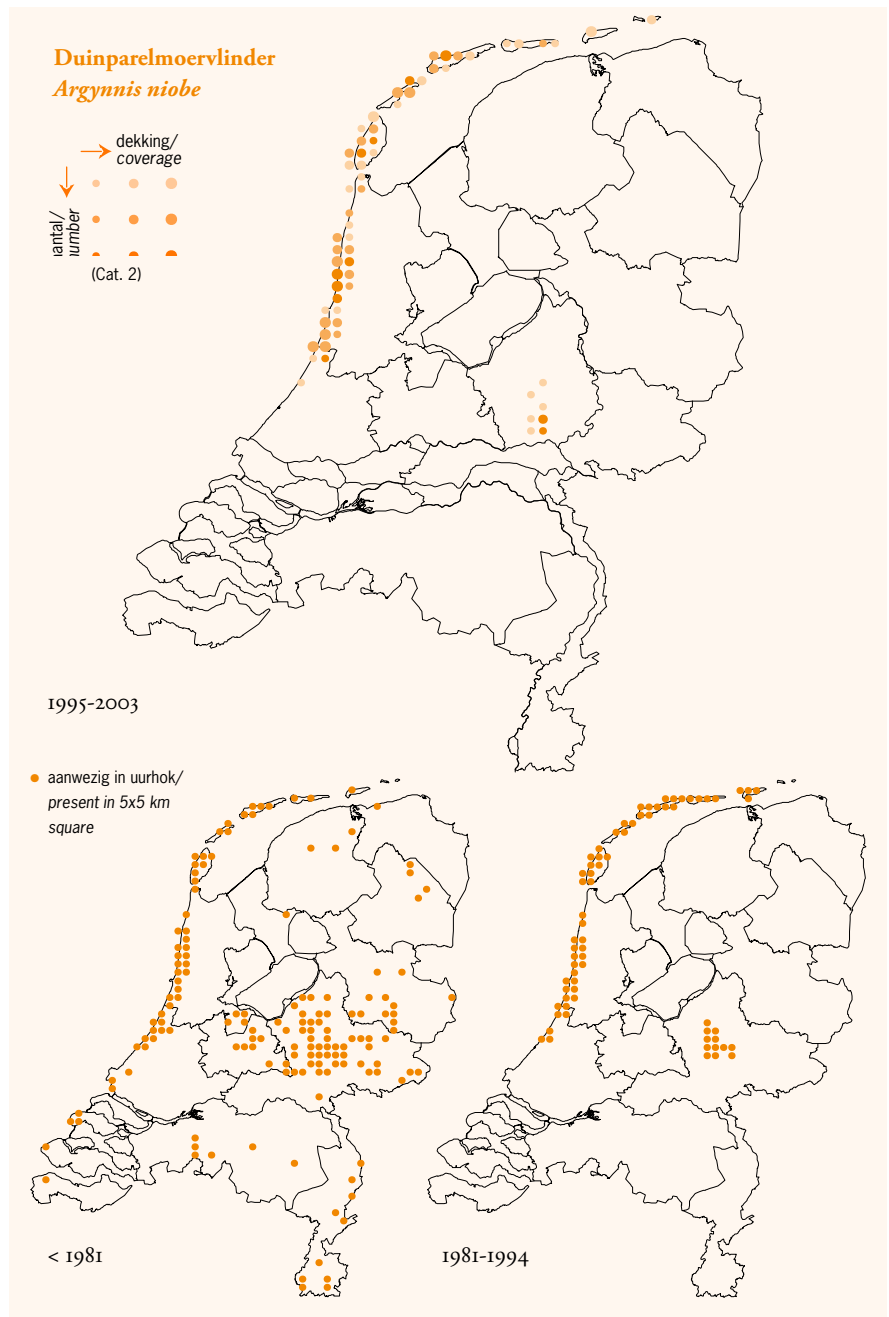
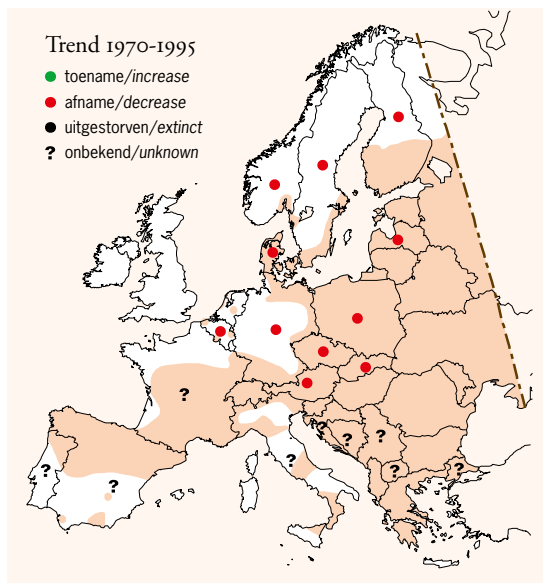
Indien op de Veluwe geen maatregelen worden genomen, zal de duinparelmoervlinder uit het binnenland verdwij-

nen. Door de bij de grote parelmoervlinder voorgestelde maatregelen in de duinen uit te voeren, kan deze soort daar behouden blijven.

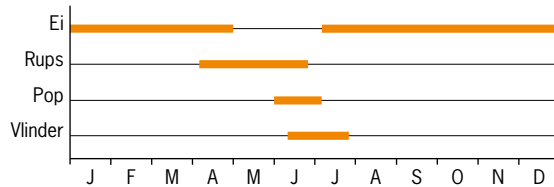
SUMMARY

Niobe Fritillary *Argynnis niobe*

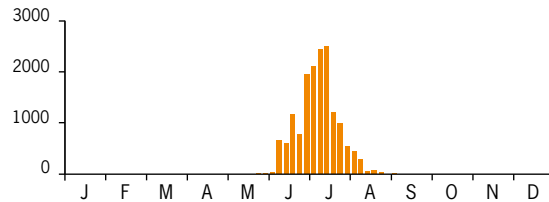
Argynnis niobe is a rare resident. It is categorised as 'endangered' on the 2006 Red List. The species has been declining steadily since the 1950s; in the year 2000, there were thirty to forty populations left, one on the Veluwe in the province of Gelderland, and all the others at the coast, most of these in the province of Noord-Holland. It occurs in more or less similar habitats to *A. aglaja*, but the larval foodplant of *A. niobe* grows in more open vegetation. Its decline has been more rapid than that of *A. aglaja*, but because it is less rare, more populations remain. In the coastal dunes, it is found



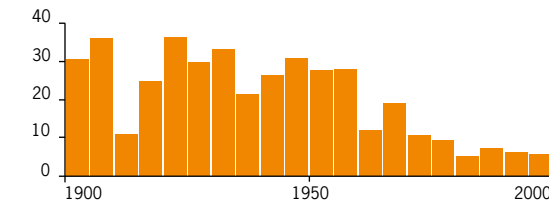
Stadia-diagram /
Life cycle diagram
(respectively egg, caterpillar,
pupa, imago)



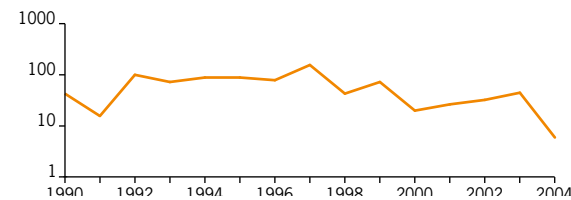
Vliegtijd /Flight period



Trend 1900-2000



Trend 1992-2004:
Sterke afname /Steep decline



on open grasslands and in dune slacks, and inland, on open, dry, nutrient-poor grasslands and on dry heathland. These habitats have a species-rich vegetation with a mosaic structure; transitions in height and species composition are gradual. Its larval foodplants are *Viola canina* and *V. curtisii* in the dunes and *V. canina* inland. Measures can be taken to improve the species' prospects. In coastal habitats, light grazing should be applied to keep the vegetation short enough for violets to grow, and wet areas could be created to encourage the growth of nectar plants. On the Veluwe, the population can be helped to expand by creating patches

Profiel van de duinparelmoervlinder

Voedsel rupsen Viooltjes, in de duinen hondsviooltje *Viola canina* en duinviooltje *V. curtisii*, in het binnenland hondsviooltje *V. canina*.

Voedsel vlinders Nectar van verschillende ruigtekruiden.

Vliegtijd vlinders Eén generatie van midden juni tot eind juli.

Duur stadia Ei: 250-300, rups: 47-60, pop: ca. 14, vlinder: 12-24, rijpingsduur ei: 6-8 dagen.

Overwinteringsfase Eitje.

Leefgebied De rupsen leven in duingraslanden en heischrale graslanden, de vlinders in gebieden met nectarrijke kruiden.

Mobiliteit Mobiel.

Dichtheid Vrij hoog, ca. 8 tot 16 vlinders per ha.

Status Zeldzame standvlinder.

Rode Lijst Bedreigd.

Europese status Niet bedreigd.

Knelpunten verspreiding Verdrogen van duinvalleien, vergrassing en verruiging van duin- en heischrale graslanden; versnippering en verkleining van het leefgebied in het binnenland; achteruitgang viooltjes door verzuring en vermesting.

Verwachting toekomst (Zeer) zeldzame standvlinder die zal verdwijnen indien er geen maatregelen worden getroffen.

Beschermingsmaatregelen In de duinen: verstuiving en vernatting; op de Hoge Veluwe: beheer gericht op herstel soortenrijke heide met viooltjes en bloemrijke wildweiden.

of blown sand and an open vegetation with violets close to areas with an abundance of nectar plants. *A. niobe* hibernates as an egg and flies in one generation from mid-June until the end of July, the flight period beginning and ending on average a week earlier than that of *A. aglaja*.